

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

(2014)

9ο Πανελλήνιο Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή "Τεχνολογίες της Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση"

Μια πρόταση διδασκαλίας για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ΄ Λυκείου με αξιοποίηση των ΤΠΕ

Νικόλαος Ι. Κούκης

doi: [10.12681/cetpe.3923](https://doi.org/10.12681/cetpe.3923)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κούκης Ν. Ι. (2022). Μια πρόταση διδασκαλίας για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ΄ Λυκείου με αξιοποίηση των ΤΠΕ. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 178-184. <https://doi.org/10.12681/cetpe.3923>

Μια πρόταση διδασκαλίας για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ΄ Λυκείου με αξιοποίηση των ΤΠΕ

Νικόλαος Ι. Κούκης
koukisin@yahoo.gr
Φιλολόγος, ΜΕΔ

Περίληψη

Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται η παρουσίαση μιας πρότασης διδασκαλίας για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ΄ Τάξης του Λυκείου. Στο πλαίσιο της πρότασης αυτής χρησιμοποιείται ως φυσικός χώρος η αίθουσα διδασκαλίας ή/και το εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου και ως εικονικός χώρος η ψηφιακή τάξη σε περιβάλλον moodle. Η πρόταση αυτή έχει χρονική διάρκεια τεσσάρων διδακτικών ωρών και αποσκοπεί από τη μια στο να αποκτήσουν οι εμπλεκόμενοι μαθητές γνώσεις και δεξιότητες που άπτονται της διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος και από την άλλη στο να μετακινηθούν, από την παραδοσιακή μελέτη της λογοτεχνίας, στη μελέτη με τη συνδρομή των ΤΠΕ, αποκτώντας μια νέα εγγράμματη ταυτότητα. Για την επίτευξη των στόχων υιοθετείται κυρίως η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας των μαθητών. Η πρόταση αυτή επιδιώκει να καταδείξει πως, παρά την αντίσταση πολλών εκπαιδευτικών στην ενσωμάτωση της παιδαγωγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία του μαθήματος της λογοτεχνίας, τόσο ο εκπαιδευτικός, όσο και οι μαθητές που εμπλέκονται σε καινοτόμες προσεγγίσεις του εν λόγω μαθήματος, επιτυγχάνουν αξιοσημείωτα οφέλη.

Λέξεις κλειδιά: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Γ΄ Λυκείου, ΤΠΕ

Εισαγωγή

Το θέμα και ταυτόχρονα ο κύριος στόχος της συγκεκριμένης πρότασης διδασκαλίας είναι να αποκτήσουν οι μαθητές της Γ΄ Λυκείου τη δεξιότητα να εντοπίζουν σε ένα λογοτεχνικό πεζό κείμενο τα χαρακτηριστικά μιας από τις τάξεις που ανιχνεύονται στην πεζογραφία στη μεταπολεμική εγχώρια λογοτεχνική παραγωγή, του ρεαλισμού. Σημείο αναφοράς για την εφαρμογή της πρότασης αυτής διδασκαλίας αποτελούν, αφενός, κάποια θεωρητικά κείμενα, όπως τα εισαγωγικά των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β΄ και της Γ΄ Λυκείου και αφετέρου, κάποια αποσπάσματα πεζών κειμένων από τα σχολικά βιβλία των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β΄ και Γ΄ Λυκείου. Οι μαθητές ασκούνται στην ανίχνευση των χαρακτηριστικών του ρεαλισμού σε μια σειρά αποσπασμάτων από κείμενα της μεταπολεμικής πεζογραφίας, ώστε να αξιολογηθεί ο βαθμός κατάκτησης της νέας γνώσης από αυτούς.

Η βασική επιδίωξη του σεναρίου, να μελετήσουν οι μαθητές, αρχικά, κάποια θεωρητικά κείμενα που αφορούν τα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού στη μεταπολεμική πεζογραφία και στη συνέχεια να ασκηθούν στον εντοπισμό των χαρακτηριστικών αυτών σε επιλεγμένα αποσπάσματα από λογοτεχνικά έργα της περιόδου αυτής, επιτυγχάνεται μέσα από την εργασία σε ομάδες και με τη συνδρομή των ΤΠΕ.

Θεωρητικό πλαίσιο πρότασης διδασκαλίας

Η διδασκαλία του μαθήματος της λογοτεχνίας «χαρακτηρίζεται από σθεναρή αντίσταση στην ενσωμάτωση της καινοτομίας και της χρήσης των ΤΠΕ» (Αποστολίδου, 2012: 4). Επομένως, η παραγωγή σεναρίων με προσανατολισμό την ενεργητική εμπλοκή των ΤΠΕ στη διδασκαλία του μαθήματος αυτού αποτελεί πάντα μια πρόκληση για κάθε εμπλεκόμενο εκπαιδευτικό.

Η ιδέα της σύνταξης αυτής της πρότασης διδασκαλίας γεννήθηκε από την παρατήρηση/μελέτη του περιεχομένου των σχολικών εγχειριδίων της Β' και Γ' Λυκείου. Πιο συγκεκριμένα, τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ρεαλισμού και του νατουραλισμού σε μυθιστορήματα και διηγήματα της ελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής στα τέλη 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα αποτελούν ένα από τα γνωστικά αντικείμενα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β' Λυκείου, με βάση το εισαγωγικό σημείωμα του σχολικού βιβλίου (σελ. 14-16). Τα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού ως μιας εκ των τάσεων της μεταπολεμικής πεζογραφίας αναφέρονται, επίσης, στο εισαγωγικό σημείωμα του σχολικού βιβλίου των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ' Λυκείου (σελ. 149-150). Αυτό σημαίνει πως οι μαθητές καλούνται να διδαχθούν θεωρητικά και να ανιχνεύσουν στην πράξη τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ρεαλισμού σε λογοτεχνικά έργα που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια δύο εποχών με διαφορετικά κοινωνικά, πολιτικά και ιστορικά δεδομένα.

Αναφορικά με τους γνωστικούς/μαθησιακούς στόχους, αυτή η πρόταση διδασκαλίας επιδιώκει να γνωρίσουν οι μαθητές πτυχές της ελληνικής πραγματικότητας κατά την εποχή παραγωγής των λογοτεχνικών κειμένων που επιλέγονται, να εντοπίσουν, στα συγκεκριμένα αποσπάσματα από λογοτεχνικά κείμενα, στοιχεία που αποκαλύπτουν τα ζητήματα που απασχολούν τους ανθρώπους της μεταπολεμικής Ελλάδας, καθώς και τις σκέψεις και τον προβληματισμό τους, όπως αναδεικνύονται από την οπτική του κάθε συγγραφέα, να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ρεαλισμού της μεταπολεμικής πεζογραφίας και να εξοικειωθούν με τον τρόπο γραφής και τις επιλογές ως προς την απεικόνιση της πραγματικότητας των πεζογράφων της εποχής, κατά την οποία δημιουργήθηκαν τα συγκεκριμένα λογοτεχνικά έργα και τέλος, να αντιληφθούν ότι οι κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες επηρεάζουν τόσο τη θεματογραφία των λογοτεχνικών έργων, όσο και τις επιλογές των συγγραφέων.

Αναφορικά με τους παιδαγωγικούς στόχους, η πρόταση αυτή αποβλέπει στο να συνεργαστούν οι μαθητές μεταξύ τους και μέσα από την εργασία σε ομάδες να υλοποιήσουν τις προτεινόμενες δραστηριότητες και μάλιστα με σημείο αναφοράς ένα διαδικτυακό περιβάλλον, την ψηφιακή τάξη σε περιβάλλον moodle. Η επιλογή της συγκεκριμένης πλατφόρμας (moodle) προκρίνεται, γιατί οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιούν το αναρτημένο από τον εκπαιδευτικό υλικό, να αναρτούν με τη σειρά τους το δικό τους υλικό (δραστηριότητες, θέματα συζήτησης) και κυρίως να λαμβάνουν αλλά και να παρέχουν ανατροφοδότηση μέσω του σχολιασμού των αναρτημένων κειμένων, διαδικασία απαραίτητη στην πορεία τους προς τη μάθηση. Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας είναι η πρακτική που υιοθετείται κατά κύριο λόγο, γιατί βασική επιδίωξη της πρότασης αυτής αποτελεί η καλλιέργεια της συνεργασίας των μαθητών και η ενεργητική εμπλοκή τους στη μαθησιακή διαδικασία μέσω ομάδων εργασίας. Η μέθοδος αυτή «έχει εμφανή πλεονεκτήματα, τα οποία αφορούν την επίδοση των μαθητών στον ακαδημαϊκό τομέα, την ενίσχυση της κοινωνικής τους μάθησης, την ανάπτυξη θετικών στοιχείων στην προσωπικότητά τους και την αλλαγή στάσεων και συμπεριφοράς» (Χατζηδήμου, 2011: 32), παρά το γεγονός ότι συχνά επικρίνεται με το επιχείρημα ότι επικρατεί φασαρία στην τάξη. Παράλληλα με τη μέθοδο αυτή, ο εκπαιδευτικός κατά τη διάρκεια εφαρμογής της πορείας

διδασκαλίας καλείται να διαδραματίσει τον ρόλο του διευκολυντή, προσφέροντας τη βοήθειά του, όταν αυτή του ζητηθεί από τους μαθητές.

Η παρούσα πρόταση διδασκαλίας, όπως και όλες οι αντίστοιχες προτάσεις που προσπαθούν να εμπλέξουν την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία του μαθήματος της λογοτεχνίας, επιδιώκει να καταλάβει ένα συγκεκριμένο χώρο στο πεδίο της εκπαίδευσης και να συμβάλλει στη «διαμόρφωση της υποκειμενικότητας των εκπαιδευτικών και στην εκπαιδευτική αλλαγή» (Χοντολίδου, 2012: 60).

Σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή της παρούσας πρότασης διαδραματίζει η αξιοποίηση των ΤΠΕ. Οι μαθητές, κατά τις τέσσερις διδακτικές ώρες της εφαρμογής, είτε βρίσκονται στο εργαστήριο πληροφορικής είτε στην αίθουσα διδασκαλίας, εργάζονται ως επί το πλείστον στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές με την ομάδα τους. Σύμφωνα με την πορεία του σεναρίου, μελετούν θεωρητικά κείμενα και στη συνέχεια ασκούνται σε αποσπάσματα κειμένων στην οθόνη του υπολογιστή τους, με απώτερο στόχο να αντιληφθούν τη ρευστότητα και την υβριδικότητα ενός κειμένου σε ψηφιακή μορφή σε σχέση με την τυπωμένη μορφή του. Αυτό πραγματοποιείται με τη συνδρομή της πλατφόρμας του [Ψηφιακού Σχολείου](#), που περιλαμβάνει μια διαδραστική ψηφιακή έκδοση των σχολικών εγχειριδίων που έχουν οι μαθητές στην κατοχή τους και ερχόμενοι σε επαφή με αυτήν μπορούν άμεσα να αντιληφθούν τη διαφορά ψηφιακού και έντυπου κειμένου. Τέλος, με την αξιοποίηση των ΤΠΕ πειραματίζονται και οι ίδιοι στο πλαίσιο των εργασιών τους, τροποποιώντας κάποιο απόσπασμα κειμένου χρησιμοποιώντας αφηγηματικές συμβάσεις του ρεαλισμού, σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο με το οποίο έχουν ήδη έλθει σε επαφή και έχουν μελετήσει, όπως περιγράφεται και στο Φύλλο εργασίας που ακολουθεί.

Κείμενα αναφοράς και σχετικό υλικό

Για την εφαρμογή της συγκεκριμένης πρότασης χρησιμοποιούνται λογοτεχνικά κείμενα από τα σχολικά εγχειρίδια των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β' και Γ' Λυκείου, καθώς και εκπαιδευτικό υλικό από το διαδίκτυο. Πιο συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν αποσπάσματα από το: «Πατέρα στο σπίτι» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη από το βιβλίο της Β' Λυκείου και αποσπάσματα από τα: «Ο Σιούλας ο ταμπάκος» του Δημήτρη Χατζή, «Άνθρωποι και σπίτια» του Ανδρέα Φραγκιά, «Πολιορκία» του Αλέξανδρου Κοτζιά, «Φ' 13-12-43» του Γιώργου Ιωάννου, «Μυθολογία» του Νίκου Μπακόλα και «Τα ρέστα» του Κώστα Ταχτοή.

Ακόμη, χρησιμοποιούνται αποσπάσματα από τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β' Λυκείου, («Νέα Αθηνάϊκή Σχολή, Ρεαλισμός και νατουραλισμός»), από τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ' Λυκείου («Μεταπολεμική και σύγχρονη λογοτεχνία») και από την ιστοσελίδα του Πολιτιστικού Θησαυρού της Ελληνικής Γλώσσας (Μεταπολεμική και Σύγχρονη Λογοτεχνία (1945-2000)).

Προϋποθέσεις εφαρμογής της πρότασης

Προκειμένου να υλοποιηθεί η παρούσα πρόταση διδασκαλίας πρέπει να πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις για τον εκπαιδευτικό, τους μαθητές και την υλικοτεχνική υποδομή της σχολικής μονάδας. Οι προϋποθέσεις για τον εμπλεκόμενο εκπαιδευτικό είναι η προηγούμενη εμπειρία του στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο εργασίας των μαθητών και η σχετική με τις ΤΠΕ δεξιότητα δημιουργίας ή/και διαχείρισης μιας ψηφιακής τάξης. Αντίστοιχες προϋποθέσεις για τους μαθητές είναι η άνεση στη χρήση ενός προγράμματος επεξεργασίας κειμένου και η προηγούμενη εμπλοκή τους σε δραστηριότητες με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο εργασίας.

Τελευταία προϋπόθεση, που άπτεται της υλικοτεχνικής υποδομής της σχολικής μονάδας, είναι η ύπαρξη εργαστηρίου Πληροφορικής με τουλάχιστον έξι ηλεκτρονικούς υπολογιστές ή η δυνατότητα χρήσης έξι φορητών ηλεκτρονικών υπολογιστών (Laptop ή Tablet) στην αίθουσα διδασκαλίας με απαραίτητη την ύπαρξη Wi-Fi, ώστε να αντιστοιχεί ένας σε κάθε ομάδα εργασίας των μαθητών.

Πριν την έναρξη εφαρμογής της πρότασης αυτής, όλοι οι μαθητές του τμήματος πρέπει να έχουν εγγραφεί από τον εκπαιδευτικό στην ψηφιακή τάξη του σχολείου, δηλαδή να έχουν πάρει «όνομα χρήστη» και «κωδικό πρόσβασης» σε αυτήν. Για να είναι βέβαιο πως όλοι θα είναι σε θέση να εισέλθουν στο χώρο της πλατφόρμας moodle από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή του σπιτιού τους, καλό είναι να γίνει επίδειξη της ψηφιακής τάξης από τον εκπαιδευτικό και στη συνέχεια όλα τα μέλη της κάθε ομάδας να κάνουν «είσοδο» και «έξοδο» από την ψηφιακή τάξη και να περιηγηθούν σε αυτήν, διατυπώνοντας τις όποιες απορίες τους. Επιπλέον, όλο το υλικό που πρόκειται να χρειαστεί κατά την εφαρμογή είναι σκόπιμο να αναρτηθεί στο χώρο του μαθήματος της ψηφιακής τάξης. Τέτοιο υλικό αποτελούν τα φύλλα εργασίας (ένα κοινό για όλες τις ομάδες), τα κείμενα αναφοράς, οι υπερσύνδεσμοι που θα χρειαστούν οι μαθητές για τη μελέτη τους. Τέλος, χρήσιμο είναι να προσδιοριστεί ο χώρος ανάρτησης και σχολιασμού εργασιών, ώστε οι ομάδες να γνωρίσουν πού θα αναρτούν τις εργασίες τους και να μπορούν να βλέπουν και τις εργασίες των άλλων ομάδων και να τις σχολιάζουν, για να επιτευχθεί έτσι η ανατροφοδότηση.

Λεπτομέρειες εφαρμογής της πρότασης

Η πρόταση διδασκαλίας είναι σχεδιασμένη να εφαρμοστεί σε τέσσερις διδακτικές ώρες. Κατά την πρώτη διδακτική ώρα οι μαθητές έρχονται στο εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου ή στην αίθουσα διδασκαλίας αν πληρούνται οι προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Χωρίζονται σε έξι ομάδες εργασίας και κάθονται ανά ομάδα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Γίνεται άμεσα διανομή του [Φύλλου Εργασίας](#), που παρατίθεται στη συνέχεια και είναι κοινό για όλες τις ομάδες, και τους δίνονται πέντε λεπτά, για να τα μελετήσουν και να διατυπώσουν τυχόν απορίες τους. Η επιλογή αυτή γίνεται για να έχουν οι μαθητές από την αρχή μια ξεκάθαρη εικόνα για τον όγκο των εργασιών της ομάδας τους. Το Φύλλο Εργασίας πρέπει να έχει αναρτηθεί και στην ψηφιακή τάξη.

Η πρώτη διδακτική ώρα είναι αφιερωμένη στη μελέτη από τους μαθητές των χαρακτηριστικών του ρεαλισμού σε πεζά κείμενα που έχουν δημιουργηθεί στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα, καθώς και κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Με την επιλογή αυτή, δηλαδή την ανάρτηση θεωρητικών κειμένων με τη μορφή σημειώσεων σε κάποιο διαδικτυακό τόπο και τη μελέτη τους από τους μαθητές μέσω της οθόνης του ηλεκτρονικού υπολογιστή «ωθούνται» οι μαθητές να συνεργαστούν και να εκλάβουν την ανάγνωση ως ομαδική προσέγγιση και μελέτη και όχι ως ατομική διαδικασία, σύμφωνα με την οποία κάθε μαθητής πρώτα μελετά τη φωτοτυπία του και στη συνέχεια συνεργάζεται με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Για να εξασκηθούν οι μαθητές και να αξιολογήσει ο εκπαιδευτικός το βαθμό απόκτησης των θεωρητικών γνώσεων που θα χρειαστούν για την πραγματοποίηση των ασκήσεων που έπονται, πρέπει να έχει αναρτηθεί στον επιλεγμένο από τον εκπαιδευτικό δικτυακό τόπο ένα [«Φύλλο χαρακτηριστικών ρεαλισμού στην πεζογραφία»](#), το οποίο θα πρέπει να συμπληρώσουν οι μαθητές, ως ομαδική εργασία, πριν το τέλος της διδακτικής ώρας. Το φύλλο αυτό περιλαμβάνει πεδία για να σημειώσουν οι μαθητές στοιχεία από τη θεωρία που μελέτησαν, τα οποία θα αποτελέσουν σημείο αναφοράς για τις μετέπειτα δραστηριότητες των ομάδων.

Η ώρα τελειώνει με συζήτηση για τα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού και με ανάρτηση των εργασιών στο χώρο της κάθε ομάδας εντός της ψηφιακής τάξης moodle, για να είναι δυνατή η μελέτη των εργασιών των ομάδων από όλους τους μαθητές οποιαδήποτε στιγμή αυτοί επιθυμούν.

Κατά τη δεύτερη διδακτική ώρα οι μαθητές έρχονται στο εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου ή στην αίθουσα διδασκαλίας και κάθονται ανά ομάδα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Ανοίγουν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή της ομάδας τους, και επισκέπτονται την ψηφιακή τάξη του σχολείου, όπου έχει αναρτηθεί ένα «[Φύλλο με αποσπάσματα κειμένων](#)», με τα αποσπάσματα των κειμένων, επάνω στα οποία θα ασκηθούν οι μαθητές.

Ανοίγοντας το φύλλο, μέσω υπερσυνδέσμου, η κάθε ομάδα μελετά τα αποσπάσματα λογοτεχνικών κειμένων που την αφορούν και απαντά στο ερώτημα που υπάρχει στο πλαίσιο που ακολουθεί κάθε απόσπασμα. Τα αποσπάσματα σκόπιμα παρατίθενται σε ενιαίο φύλλο, για να έχουν όλες οι ομάδες πλήρη εικόνα των αποσπασμάτων των λογοτεχνικών κειμένων που θα μελετηθούν. Για όλες τις ομάδες υπάρχει ένα κοινό απόσπασμα εξάσκησης από το σχολικό εγχειρίδιο των ΚΝΛ της Β' Λυκείου και ένα διαφορετικό από το σχολικό εγχειρίδιο των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ' Λυκείου. Το φύλλο αυτό, αφού ολοκληρωθούν οι απαντήσεις των μαθητών, αναρτάται στο χώρο της ομάδας στην ψηφιακή τάξη. Η δραστηριότητα αυτή θα ωθήσει τους μαθητές να μελετήσουν λογοτεχνία μέσω της οθόνης του ηλεκτρονικού υπολογιστή, έστω κι αν τα συγκεκριμένα αποσπάσματα κειμένων υπάρχουν στο σχολικό βιβλίο, με αποτέλεσμα να μετακινηθούν από τον παραδοσιακό τρόπο ανάγνωσης και μελέτης της λογοτεχνίας. Με την επιλογή αυτή, ακόμη και αν δεν αποκτήσουν νέα εγγράμματη ταυτότητα, θα έχουν γνωρίσει μέσα από τη δική τους προσωπική ενεργητική εμπλοκή την ύπαρξη και άλλων μέσων παρουσίασης λογοτεχνικού κειμένου εκτός του έντυπου σχολικού εγχειριδίου. Ακόμη, η επιλογή αυτή σηματοδοτεί την επαφή τους με τον πολύχρωμο κόσμο της οθόνης, που «δημιουργεί συγκεκριμένου τύπου αναγνωστικές εμπειρίες, οι οποίες προσδιορίζουν σε σημαντικό βαθμό τη στάση των παιδιών προς τον κατά κύριο λόγο έντυπο σχολικό γραμματισμό» (Κουτσογιάννης, 2011: 419). Η επιλογή της παράθεσης ενός κοινού αποσπάσματος εξάσκησης από το βιβλίο των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β' Λυκείου αποσκοπεί στο να συγκρίνουν οι μαθητές τα χαρακτηριστικά ενός ρεαλιστικού διηγήματος από τα τέλη του 19ου αιώνα με τα χαρακτηριστικά ρεαλιστικών πεζών κειμένων από τη μεταπολεμική λογοτεχνική παραγωγή. Τέλος, η ανάρτηση του συμπληρωμένου φύλλου εργασίας στοχεύει στο να έχουν πρόσβαση σε αυτό όλοι οι μαθητές ανά πάσα στιγμή και να μπορούν να περιηγούνται και να μελετούν τα όσα έχουν γράψει στο πλαίσιο της εργασίας τους οι άλλες ομάδες.

Κατά την τρίτη διδακτική ώρα οι μαθητές έρχονται στο εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου ή στην αίθουσα διδασκαλίας και κάθονται ανά ομάδα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Κάθε ομάδα καλείται να ανοίξει το «[Φύλλο με αποσπάσματα κειμένων](#)» με τις απαντήσεις μιας άλλης ομάδας και να αξιολογήσει την απάντηση που έχει δοθεί τόσο στο κοινό για όλες τις ομάδες απόσπασμα, όσο και στο απόσπασμα που αφορά αποκλειστικά την εν λόγω ομάδα. Κάθε ομάδα θα αξιολογήσει και θα σχολιάσει τις απαντήσεις διαφορετικής ομάδας και όχι της ομάδας από την οποία αξιολογείται, για να μην υπάρχουν αντιδικίες ή/και προσπάθειες επηρεασμού της αξιολόγησης στο πλαίσιο ανταπόδοσης μεταξύ τους. Με την ανάθεση στους μαθητές ρόλου αξιολογητή επιδιώκεται η όξυνση της κριτικής τους σκέψης και η ενίσχυση της ωριμότητάς τους. Επίσης, με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα θα επανέλθουν στα θεωρητικά κείμενα που μελέτησαν και θα ενισχύσουν τη γνώση τους πάνω στα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού, εντοπίζοντάς τα εντός των αποσπασμάτων που δόθηκαν. Τέλος, μέσω αυτού του ρόλου οι μαθητές μπορούν

ευκολότερα να συνειδητοποιήσουν στο γραπτό των συμμαθητών τους λάθη στα οποία συχνά και οι ίδιοι υποπίπτουν, ώστε στο μέλλον να τα αποφεύγουν.

Κατά την τέταρτη και τελευταία διδακτική ώρα οι μαθητές έρχονται στο εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου ή στην αίθουσα διδασκαλίας και κάθονται ανά ομάδα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Όλες οι ομάδες έχουν μια κοινή δραστηριότητα. Καλούνται, ενσαρκώνοντας υποθετικά το ρόλο του πεζογράφου να χρησιμοποιήσουν την αυτοαναφορικότητα, δηλαδή το αυτοβιογραφικό τέχνασμα, που χρησιμοποιούν κυρίως οι πεζογράφοι της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς, μετασχηματίζοντας το απόσπασμα του Ανδρέα Φραγκιά «Άνθρωποι και σπίτια». Πρόκειται για μια δραστηριότητα αξιολόγησης του βαθμού κατανόησης από τους μαθητές των χαρακτηριστικών του ρεαλισμού, που διδάχθηκαν. Ο μετασχηματισμός που ζητείται αναδεικνύει αν οι μαθητές έχουν αντιληφθεί τη διαφορά του αυτοβιογραφικού τεχνάσματος από την αυτοβιογραφία. Επίσης, με τη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές αντιλαμβάνονται στην πράξη πια τη ρευστότητα ενός κειμένου στην ψηφιακή του εκδοχή και τη δυνατότητα πειραματισμού πάνω σε αυτό με μεγαλύτερη ευκολία σε σχέση με μια αντίστοιχη δραστηριότητα στο χαρτί. Άλλωστε, σύμφωνα με μελέτες που πραγματοποιήθηκαν σχετικά με τη χρήση των προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένων με σκοπό την ανάπτυξη συγγραφικών ικανοτήτων, οι μαθητές που χρησιμοποιούν επεξεργαστές κειμένου, έχουν την τάση να συντάσσουν μεγαλύτερα κείμενα, να επανεξετάζουν το κείμενό τους σε μεγαλύτερο βαθμό και να αντιμετωπίζουν πιο θετικά τη διαδικασία γραφής (Derover et al., 2010: 72)

Η διδακτική ώρα ολοκληρώνεται με συζήτηση για όλα όσα πραγματοποιήθηκαν κατά τις τέσσερις αυτές διδακτικές ώρες, με σκοπό να αντιληφθεί ο εκπαιδευτικός τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι μαθητές κατά την υλοποίηση της πρότασης διδασκαλίας και να ακούσει την κριτική τους για αυτό, ενθαρρύνοντας ακόμη και προτάσεις από την πλευρά των μαθητών για βελτίωση επιμέρους σημείων του.

Φύλλο εργασίας (κοινό για όλες τις ομάδες)

Στο σημείο αυτό παρατίθεται αυτούσιο το Φύλλο εργασίας, όπως έχει σχεδιαστεί να διανεμηθεί στους μαθητές.

1η διδακτική ώρα

- Επισκεπτόμαστε τους παρακάτω υπερσυνδέσμους και μελετάμε τις ενότητες που αφορούν τα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού στην πεζογραφία, δηλαδή «[Νέα Αθηναϊκή Σχολή, Ρεαλισμός και νατουραλισμός](#)», «[Μεταπολεμική και σύγχρονη λογοτεχνία](#)» και «[Μεταπολεμική και Σύγχρονη Λογοτεχνία \(1945-2000\)](#)»
- Ανοίγουμε το «[Φύλλο χαρακτηριστικών ρεαλισμού στην πεζογραφία](#)» και συμπληρώνουμε τα πεδία του με βάση τα θεωρητικά στοιχεία που μελετήσαμε. Αφού ολοκληρώσουμε την εργασία μας, αναρτούμε το συμπληρωμένο φύλλο στο χώρο εργασίας της ομάδας μας στην ψηφιακή τάξη moodle.

2η διδακτική ώρα

- Ανοίγουμε το «Φύλλο με αποσπάσματα κειμένων» και μελετάμε: α) το απόσπασμα που αφορά όλες τις ομάδες και β) το απόσπασμα που αφορά μόνο την ομάδα μας. Με τη βοήθεια του δικού μας «Φύλλου χαρακτηριστικών ρεαλισμού στην πεζογραφία», δίνουμε γραπτή απάντηση στο ερώτημα που ακολουθεί.
- Αφού ολοκληρώσουμε τις απαντήσεις μας, αναρτούμε το φύλλο αυτό στο χώρο εργασίας της ομάδας μας στην ψηφιακή τάξη moodle.

3η διδακτική ώρα

- Αφού ανοίξουμε το «Φύλλο με αποσπάσματα κειμένων» της επόμενης μας ομάδας (η 1η ομάδα της 2ης / η 2η ομάδα της 3ης κ.ο.κ.), αξιολογούμε τις απαντήσεις που έχουν δοθεί. (Οι όποιες επισημάνσεις μας γίνονται πάνω στο Φύλλο με ευδιάκριτη μορφοποίηση). Στη συνέχεια, αναρτούμε το (νέο/βελτιωμένο) Φύλλο στο χώρο εργασίας της ομάδας μας στην ψηφιακή τάξη moodle.

4η διδακτική ώρα

- Γινόμαστε για λίγο πεζογράφοι και χρησιμοποιούμε το «αυτοβιογραφικό τέχνασμα» στο απόσπασμα του Α. Φραγκιά, «Άνθρωποι και σπίτια». Αναρτούμε το κείμενο που συνθέσαμε στο χώρο εργασίας της ομάδας μας στην ψηφιακή τάξη moodle.

Εναλλακτική πορεία εφαρμογής της πρότασης

Κατά την εφαρμογή υπάρχει η δυνατότητα, αν ο εκπαιδευτικός που προτίθεται να εφαρμόσει την παρούσα πρόταση είναι εξοικειωμένος με τις διαδικτυακές εφαρμογές Google Drive και One Drive, να αναρτηθούν τα φύλλα που αφορούν τις δραστηριότητες της διδακτικής πρότασης σε ένα τέτοιο συνεργατικό περιβάλλον και οι μαθητές να μην εργάζονται σε ένα κλασικό πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου αλλά συνεργατικά, σε ένα αποκλειστικά διαδικτυακό περιβάλλον άλλης αισθητικής, δυνατοτήτων και γραμματισμού.

Επίσης, στη δραστηριότητα που αφορά την αξιολόγηση των φύλλων εργασίας άλλης ομάδας μπορεί να χρησιμοποιηθεί από την καρτέλα «Αναθεώρηση» του MS-Word 2007 η εντολή «Δημιουργία σχολίου», για να γνωρίσουν οι μαθητές μιαν άλλη πρακτική διόρθωσης ψηφιακών κειμένων. Στον επεξεργαστή Writer του Libre Office 3.6, για όσους χρησιμοποιούν ελεύθερο λογισμικό, η αντίστοιχη επιλογή βρίσκεται στην καρτέλα «Εισαγωγή», στην εντολή «Σχόλιο».

Τέλος, αν υπάρχει η δυνατότητα να εργαστεί ο κάθε μαθητής στο δικό του ηλεκτρονικό υπολογιστή, η ομαδική εργασία/δραστηριότητα της τέταρτης και τελευταίας διδακτικής μπορεί να μετατραπεί σε ατομική.

Συμπεράσματα

Η παρούσα πρόταση διδασκαλίας έχει σχεδιαστεί για να εφαρμοστεί σε χρονικό διάστημα διάρκειας τεσσάρων διδακτικών ωρών. Ο περιορισμένος προβλεπόμενος χρόνος κάνει, επομένως, αναγκαία την πειθαρχημένη εφαρμογή της. Επίσης, για τη συγκεκριμένη εφαρμογή απαραίτητη είναι η χρήση του εργαστηρίου Πληροφορικής του σχολείου ή της αίθουσας διδασκαλίας με κάποιες συγκεκριμένες, όμως, προδιαγραφές, ώστε να υπηρετηθεί ο χαρακτήρας και ο προσανατολισμός της πρότασης, για να προσφερθεί στους μαθητές η δυνατότητα μετακίνησης από τον παραδοσιακό τρόπο μελέτης της λογοτεχνίας και απόκτησης νέας εγγράμματης ταυτότητας με τη συνδρομή των ΤΠΕ.

Επιπλέον, για την αποφυγή δυσκολιών κατά την εφαρμογή ο εκπαιδευτικός οφείλει να μεριμνήσει για τη μεγαλύτερη δυνατή εξοικείωση των μαθητών με την ψηφιακή τάξη σε περιβάλλον moodle. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές χρησιμοποιούν αρχικά το διαδικτυακό αυτό περιβάλλον σύγχρονα, αλλά σταδιακά διαπιστώνουν τον τρόπο λειτουργίας και τη σημασία της ασύγχρονης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και μάλιστα όχι θεωρητικά αλλά εμπλεκόμενοι ενεργά στη χρήση μιας κατεξοχήν πλατφόρμας ασύγχρονης εκπαίδευσης. Με τον τρόπο αυτό δύνανται να τεθούν οι προϋποθέσεις, ώστε σε επόμενη διδακτική παρέμβαση με την αξιοποίηση των ΤΠΕ οι μαθητές να εργαστούν και ασύγχρονα από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή του σπιτιού τους.

Όλα αυτά μπορεί να ακούγονται ιδιαίτερος ελκυστικά, αλλά σηματοδοτούν περισσότερο κόπο για τον εκπαιδευτικό, δέσμευση περισσότερου χρόνου για προετοιμασία και ανάρτηση

ψηφιακού υλικού, καθώς και περισσότερο άγχος για την τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων, ώστε κατά την εφαρμογή να μην ξεπεραστούν οι προβλεπόμενες από το πλάνο διδακτικές ώρες.

Εν κατακλείδι, η αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία του μαθήματος των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας μπορεί να προσδώσει νέες διαστάσεις στο μάθημα και να οδηγήσει εκπαιδευτικούς και μαθητές σε νέες ανακαλύψεις εντός των λογοτεχνικών κειμένων με τη συνδρομή της τεχνολογίας και των δυνατοτήτων της.

Αναφορές

- Derover, C., Karsenti, T. & Κόμης, Β. (2010) *Διδασκαλία με χρήση της τεχνολογίας. Προώθηση της μάθησης, ανάπτυξη ικανοτήτων*. Αθήνα: Κλειδάριθμος
- Αποστολίδου, Β. (2012), *Μέρος ΙΙ. Η λογοτεχνία στα νέα περιβάλλοντα των ΤΠΕ: κυβερνολογοτεχνία και e-books, ψηφιακές κοινότητες αναγνώστων, δημιουργική γραφή και αφήγηση στον ψηφιακό κόσμο*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Ανακτήθηκε στις 4 Ιανουαρίου 2014 από http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_apostolidou.pdf
- Κελεπούρη, Μ. & Χοντολίδου, Ε. (2012), *Μελέτη για τα εκπαιδευτικά σενάρια στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας Ανακτήθηκε στις 4 Ιανουαρίου 2014 από http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3_melete_senarion_logotekhnias_2.pdf
- Κουτσογιάννης, Δ. (2011). *Εφηβικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού και ταυτότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας
- Χατζηδήμου, Δ. (2011). *Εναλλακτικές μορφές, τεχνικές και μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης. Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, Βασικό επιμορφωτικό υλικό: Τόμος Α: Γενικό Μέρος*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Σημείωση του εισηγητή:

Στο παραπάνω κείμενο το αρσενικό γραμματικό γένος (π.χ. οι μαθητές) περιλαμβάνει και το θηλυκό για λόγους οικονομίας και αποφυγής επαναλήψεων.